

Yoldaşını Öldürmek

Abdussamed Özbek*

Aytekin Yılmaz, 2020, *Yoldaşını Öldürmek*, İletişim Yayınları,
6. Baskı, s.192, İstanbul - ISBN:9789750515835

Siyasi nedenlerden dolayı 9 yıl 4 ay 15 gün hapis yatan Aytekin Yılmaz'ın devrimci kimliğiyle hapishane deneyimlerini ve gözlemlerini PKK ve radikal sol örgütler üzerinden değerlendirdiği *Yoldaşını Öldürmek* kitabı bir araştırma-anı niteliği taşımaktadır. Yılmaz, hapishaneye girdiği 1992 yılının mart ayında var olan PKK ile ilişkisini hapishanedeyken sonlandırmış ve 2001 yılında hapishaneden çıktıktan sonra sivil bir aktivist olarak hayatına devam etmiştir. Yılmaz'ın bu kitabına ek olarak üçü roman ve üçü araştırma-anı türünde olmak üzere toplam yedi kitabı bulunmaktadır. Yılmaz'ın *Yoldaşını Öldürmek* adlı kitabındaki temel amacı, PKK ve radikal sol örgütlerin 1990'lı yıllar Türkiye'sinde hapishanelerde yaptığı infazlara dikkat çekmek olduğu söylenebilir. Yılmaz, hapishaneye girene kadar ve hapishanede geçirdiği ilk yıllar boyunca örgüte olan inancını kaybetmemiş olsa da örgüt içindeki adalardan uzak uygulamalara ve infazlara şahit oldukça örgüte karşı eleştirel bir tavır sergilemiştir. Lakin kendisini "romantik devrimci" olarak tanımlayan Yılmaz, bu kitapta, hapishanelerde karşılaştığı örgüt uygulamalarından dolayı söz konusu örgütlerin yoldaşlarına vaat ettikleri düzenden ne kadar uzakta olduklarını tartışmaktadır. Bu yaklaşım, bir bakıma sol örgütlerin temel kaynağı olan sosyalizmin de uygulama aşamasında sorgulanması anlamına gelmektedir. Yazarın yaşadıklarını ve örgüt infazlarını sorgulayıcı bir tutumda değerlendirmenin gereği olarak bağlama uygun bir şekilde edebi bir dil kullandığı söylenebilir. Bu tavrın yazar tarafından kitabın başlıkları oluşturulurken de benimsendiği görülmektedir. "Giriş Kapısı", "İhanete Özgürlük

* Arş. Gör., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, a.samedozbek@gmail.com,
ORC ID: 0000-0002-3876-7421.

İstenmez!", "Sorgul'a Nasıl Kıydılar", "Yanlış Kurulmuş Saatler", "Duvarın Laneti", "İçinde Yaşamak İstemediğim Devrim", "Devrim'i Nasıl Boğdular!", "Berfin'in Küçük Odası", "Günah Keçileri", "Yoldaş Cemal'in Kör Bıçağı", "Kurbanlık Koyun", "Şimel'in Son Gecesi", "Ölümlerden Devrim Yapmak", "Çıkış Kapısı" ve son olarak Ömer Laçiner tarafından yazılan "Sonsöz" bölümü kitabın alt başlıklarıdır.

"Giriş Kapısı" başlıklı bölümde Yılmaz, hapishaneyle ilk tanışmasını anlatır. Bu bölümde, aklındaki hapishane şartlarından oldukça uzakta olan ve tamamen örgütlerin yönetimine bırakılan bir hapishane ile karşılaşmanın vermiş olduğu şaşkınlığı yaşar. Bu şaşkınlığını da şu cümlelerle ifade eder: "Sabah örgüte ait marş sesleriyle uyanıyorum... Önce sabah sporu, ardından kahvaltı ve toplu eğitim çalışması. Hapishane değil, tam bir örgüt kampı ortamında olduğumu anlıyorum" (s.10). Bu noktada, dönemin hapishaneleriyle ilgili iki ihtimalin mevcut olduğu söylenebilir. İlk ve olması temenni edilen ihtimal, 1990'lar Türkiye'sinde örgütlerin hapishanelerde kendi iç denetimlerini gerçekleştirebilecek derecede serbest bırakılıp devlet tarafından uzaktan gözlemlenerek kontrol edilmelerinin bir yöntem olarak benimsenmesidir. İkinci ihtimal ise devletin, örgütleri ve mahkumları kendi kaderlerine terk ettiği, aciz kaldığı ve hapishane denetimini yapamadığı bir ortamın varlığıdır. Yılmaz, bu dönemi kendi ifadesiyle "Hapishaneler içinde hapishanelerin oluşturulduğu dönem" (s.11) olarak adlandırmaktadır. Ayrıca mahkumların hapishaneye gelmeden önce polis sorgusunda direnebilmelerinin veya direnememelerinin hapishane hayatları boyunca belirleyici bir etken olduğu, ilk olarak bu bölümde belirtilmiştir. Bu konunun hapishane içindeki infazlarda neredeyse belirleyici ilk etken olduğu sonraki bölümlerde ise detaylandırılmıştır. Yılmaz'ı hapishanede rahatsız eden ilk olaylardan biri sorguda direnemeyip polise suçlarını anlatan mahkumların, sosyal ilişkilerden uzak tutma, dışlama ve ranza hapsi olarak özetlenebilecek "uygulama" adı verilen cezaya tabii tutulmalarıdır (s.14). Bu uygulamanın asıl sebebi ise, kitabın ilerleyen bölümlerinde Yılmaz tarafından şöyle ifade edilmektedir: "Polise konuşan kişilerin hapishanede cezalandırılması örgüt karşısında güçsüz, kişiliksiz ve merkezle uyumlu kişileri ortaya çıkarmaktadır" (s.50). Bu yöntemle örgütün emirlerini sorgusuz biçimde yerine getiren ve alınan kararlara mutlak surette itaat eden militanlar yetiştirildiği söylenebilir. Yine kitabın başka bir bölümünde bir örgüt sorumlusunun Aytekin Yılmaz'ın örgüt kararları hakkındaki eleştirilerine cevap olarak: "Bize akıl veren lafazan tipler değil, iş yapacak fedakâr militanlar lazım" (s.88) şeklinde ifade ettiği sözler, örgütün hapishane içinde uygulanan katı cezaların amaçlarını ortaya koymaktadır. Buna ek olarak katı cezaların amaçlarından bir tanesinin de kişiliklerinden yoksun bireylerin hem ölmeye hem de öldürmeye hazırlanması olduğu söylenebilir. Dolayısıyla bu dönemde örgütün hapishane içinde çeşitli militan yetiştirme

yöntemleri benimsediği ve bu yöntemleri hapisanelerde serbest bir şekilde uygulamaya koyduğu görülmektedir.

Kitabın “İhanete Özgürlük İstenmez!” başlıklı bölümünde, Osman Tim adlı mahkûmun polise konuşmasının ardından hapisanede örgüt tarafından cezalandırılması ve sonrasında infaz edilmesi anlatılmaktadır. Bu bölümün sonunda, Yılmaz’ın hapisaneden çıktıktan sonra Osman Tim’in o günlerde psikolojik durumu iyi olmadığı için yabancılarla görüşemeyecek durumda olan sevgilisinin erkek kardeşi ile yapmış olduğu görüşmeden bölümler aktarması (s.23-25), kitapta geçen olayların derinlemesine incelendiğini göstermektedir. Nitekim bu yöntem kitapta bahsedilen diğer olaylarda da mümkün olduğunca kullanılmıştır. Yılmaz’ın bu tutumu olayların anlatımındaki sahiciliği desteklemesinin yanı sıra kitabın araştırmacı niteliğini de ortaya koymaktadır. “Sorgul’a Nasıl Kıydılar” başlıklı bölümünde ise bu kez polis sorgusunda gerçek kimliğini dahi söylemeyen ve hapisanede örgüt tarafından kahramanca karşılanan “Sorgul” kod adlı Betül Cici’nin hikayesi anlatılmaktadır. Betül Cici, hapisanede geçirdiği kısa sürenin sonunda kendince polise direnmiş olmanın gururuyla tekrar dağa çıkmış ve örgüt içinde idamına sebep olacak eleştirel bir tutum sergilemekten de geri durmamıştır. Örgüt içindeki kadınların gördüğü ikincil muameleyi dahi konuşmaktan çekinmeyen Betül Cici’nin idam kararı, Abdullah Öcalan’ın onun hakkında “ortamı bozmak isteyen bir ajan olabilir” (s.33) ifadesiyle onaylanmıştır. Ayrıca bölümün sonunda Betül Cici’yi tanıyan eski bir gerilla D.Ali Küçük’ün: “Dünyanın hiçbir yerinde, çoğunluğun deli ve psikolojisi bozuk dediği insanlar idam edilmez” (s.39) ifadesi, bu infazın kendi içinde bir adalet düzeni inşa etmeye çabalayan örgütün almış olduğu kararların tartışmalı, tutarsız ve dayanaksız olduğunu göstermektedir. “Yanlış Kurulmuş Saatler” başlıklı bölümde ise Yılmaz, 1990’lı yıllarda Bayrampaşa Hapishanesinde sorumlu olan örgüt yöneticilerinin 12 Eylül 1980 darbesinde tutuklanmış ve işkencelere maruz kalmış kişileri olduğunu belirtmektedir. İşkenceye maruz kalmış kişilerin daha vicdanlı ve adaletli olacağını bekleyen Yılmaz, düşüncesinin tam aksi bir durum ile karşılaşır. Onların Bayrampaşa’da zalim olduklarını ve yıllarca karşı oldukları iktidara benzediklerini ifade etmektedir (s.46). Devrimi düşleyen örgütlerin bu uygulamaları, güce sahip olduklarında nasıl davranacaklarına dair sağlam göstergeler niteliğindedir. Bu bağlamda, kitabın Ömer Laçiner tarafından kaleme alınan “Sonsöz” bölümüne değinmek gerekir. Laçiner, bu bölümde güç kavramı üzerinde örgüt içindeki çatışmaları açıklama çabası içindedir. Güç/iktidar olmak için örgütlenmek ile devrim için örgütlenmek arasındaki zıtlığa vurgu yapan Laçiner’e göre, sosyalist devrim gücün tam karşısında dayanışmacı bir süreci öngörmektedir. Gücün amaç haline geldiği durumda donuk bir şekilselliğe indirgenen devrim, o gücün bir meşruiyet aracı olma işlevine koşullanmıştır. Buna direnmeye çalışanlar ise başta hoşgörülü bir küçümseme ve naiflik yüklü “romantik” sıfatıyla karşılanır. Daha sonra ise “hareket”in

dışına itilir. Kısacası devrimciliğe ilişkin değerlerden uzaklaşmak, romantik devrimcilerin “hareket”ten uzaklaşmasıyla sonuçlanır (s.187). Laçiner’in söz konusu devrim hareketinin sosyalizmden uzak ve gücü ele geçirmek için bir araç olarak kullanılması tespiti, Bayrampaşa’daki örgüt sorumluları için ve kitabın ilerleyen bölümlerinde görüleceği üzere radikal sol örgütlerin ileri gelen sorumluları için geçerli olduğu söylenebilir.

Yılmaz, hapisanede geçirdiği bir buçuk yılın sonunda örgüte karşı ilk ciddi çıkışını hapisanede gerçekleştirilen bir örgüt toplantısında, örgüt içinde yapılan haksızlıklar nedeniyle örgütle ilişkisini kesmek istediğini belirterek yapar (s.52). O toplantıda, Yılmaz ve onun bu çıkışına destek veren Serdar isimli mahkûmun tasfiyecilik suçlamasından dolayı yargılamasını yapmak üzere bir soruşturma komisyonu kurulması istenmiştir. Bu isteğin, sunulan ilk oylamada toplantıda bulunan 104 kişiden 52 kişi tarafından desteklemesi ile toplantıya ara verdikten hemen sonra yapılan ikinci bir oylamada 104 kişiden 103 kişi tarafından bu önerinin desteklenmesi ve oylama sonucunda bu iki mahkûmun tutuklanması (s.54), örgütün karar alma sürecinde üyelerin iradesinin örgüt sorumlularınca teslim alındığını ortaya koymaktadır. Bu olay sonunda örgütten ihraç edilen Yılmaz ve Serdar isimli mahkûmlar, örgüt suçlularının olmadığı Kırklareli Hapishanesine sevk edilmiştir. Bu aşamada, hapishane değişikliğinin örgüt sorumluları tarafından kolayca gerçekleştirilmesi, örgüt sorumlularının hapishane yöneticileri ile olan ilişkileri de açığa çıkmıştır (s.63). Yılmaz her ne kadar örgütle hapishane yönetimi arasında iş birliği olduğunu iddia etse de hapishane yönetiminin örgütlü suçlarla mücadele etmek için özel bir yöntem geliştirmeyerek can güvenliği tehlikesi altında bulunan kişileri direkt olarak hapisaneden uzaklaştırması, dönemin şartları içinde makul bir uygulama olarak görülebilir. Kırklareli Hapishanesi, Yılmaz için kendi ifadesiyle “hayata ve devrime dair soru işaretlerinin başladığı ilkokul işlevi” (s.72) olarak görmüştür. Daha sonra Bursa Hapishanesine sevk edilen Yılmaz, burada yeniden örgüt sorumlularıyla çeşitli ilişkiler kurmuş ve Bayrampaşa Hapishanesinde yaşadıklarını örgüt sorumlularına bir rapor halinde sunmuştur. Fakat kendi ifadesine göre Abdullah Öcalan’ın Bayrampaşa Hapishanesinde yaşananların sorulmasına karşı vermiş olduğu “Sen buraya devrimcilik yapmaya mı geldin yoksa şikâyet etmeye mi, otur yerine!” cevabını televizyonda bir haber programında izledikten sonra hayal kırıklığına uğramıştır. “Beni anlayan bir örgüt merkezi değil, örgüt merkezini anlayan bir ben istiyorlardı” (s.84) diyerek içinde bulunduğu durumu özetlemiş ve devrime abartılı romantik anlamlar yüklediğinin farkına varmıştır. Yılmaz, “Önderlik olmadan özgürlük olmaz” (s.87) sloganıyla Abdullah Öcalan’ın “Parti Önderi” olarak mistik bir güce dönüştürülmesini, “Bütün dünyada tarihin halklar tarafından yapıldığını söyleyen parti yayınlarımız, söz konusu Kürdistan olduğunda işi kahramanlara bağlıyordu” sözleriyle eleştirmektedir

(s.88). Örgüt içinde eleştirel düşünce dozunu her geçen gün artıran Yılmaz'ın üzerinde durduğu bir diğer konu ise üniversiteli gençler ile köylü kökenlilerin örgüt içindeki konumları olmuştur. Örgüt ortamında üniversiteli gençlerin örgüt komitelerinde geri plandayken köylü kökenlilerin daha yetkin bir konumda olmasını eleştiren Yılmaz'a göre, aydınlar ve köylüler arasındaki bu farkın temel sebebi: "Aydınlara sosyalist Kürdistan'ı savunurken köylülerin ise yeter ki bir Kürdistan'ımız olsun düşüncesini savunmalarıdır" (s.89). Yılmaz, burada devrimciliğin sosyalizmden uzaklaştıkça başarısızlığa uğraması ihtimalini vurgulamaktadır. "Devrim'i Nasıl Boğdular?" başlıklı bölüm, Devrim kod adlı Şerif Mercan'ın polise konuşmasından dolayı ölüm tehlikesi alabileceği ihtimali göz önünde bulundurularak örgütten ayrı bağımsız bir kısımda kalmasını ve sonrasında örgüt sorumlularının onu ikna ederek örgüt koşuşuna almalarıyla birlikte hapisane içinde tutuklanmasını ve infaz edilmesini içermektedir. "Berfin'in Küçük Odası" başlıklı bölümde ise Berfin kod adlı Mülkiye Doğan'ın yine benzer bir hikayeye, polise konuştuğundan sonra hapisanede örgüt sorumluları tarafından infazıyla sonuçlanan süreç anlatılmaktadır. Yılmaz'ın anlattığı son iki bölümdeki ve önceki infazlarda örgüt içindeki şiddet fazlasıyla açığa çıkmıştır. Fakat burada asıl odaklanılması gereken konulardan biri de söz konusu şiddetin seviyesi olmalıdır. Örgütlerin uyguladıkları işkenceler ve infaz yöntemleri hiçbir düşünce sisteminde kabul göremeyecek şekilde insanlık dışıdır.

Yılmaz, 1996 yılının ağustos ayında daha çok okuyabilmek için örgüt ortamından ayrılmaktadır. Bunun üzerine yazar hapisanede önce bağımsızlar bölümüne, daha sonra sol örgüt mensuplarının olduğu bölüme geçiş yapmıştır. Bu tarihten itibaren PKK haricindeki sol örgütler ve onların yaptığı infazlar hakkında bilgi sahibi olmaya başlamıştır. Buna bağlı olarak kitabın ilerleyen bölümleri de radikal sol örgütlerin hapisane içinde yaptığı infazları içermektedir. "Yoldaş Kemal'in Kör Bıçağı" başlıklı bölümde, TİKKO'nun başlattığı "Kardelen Hareketi" doğrultusunda Ankara Ulucanlar Hapishanesinde Ramiz Şişman adlı mahkûmun infaz edilmesi anlatılmaktadır. "Kurbanlık Koyun" başlıklı bölümde, yine aynı şekilde, Kardelen Hareketi'nin bir diğer günah keçisi olan Mehmet Çakar'ın infaz edilmesini içermektedir. "Şimel'in Son Gecesi" başlıklı bölümde 17 yaşındaki Şimel Aydın'ın Bayrampaşa Hapishanesinde infaz edilmesi anlatılmaktadır. Bu bölümde, ilginç olan şeylerden bir tanesi de Şimel Aydın'ın infazından sonra koşuşta devrim halaylarının çekilmesidir. Yılmaz, bu infaza tepki gösterilmemesini: "Başta dönemin medyası olmak üzere, insan hakları savunucusu kurum ve kişiler, örgüt infazları söz konusu olduğunda sessiz kalmışlardır" (s.152) sözleriyle özetler. "Ölümlerden Devrimler Yapmak" başlıklı bölümde ise yazar dönemin Adalet Bakanlığının hapisanede infazlara ve olaylara karşı tutumunu eleştirirken, örgütün İstanbul'da tutuklananların Bayrampaşa Hapishanesine konulması

talebi doğrultusunda Eskişehir Hapishanesinin yeniden açılmasını içeren genelgeden devletin vazgeçtiğini (s.155) belirtir.

Yılmaz'ın yazmış olduğu "Çıkış Kapısı" başlıklı son bölümde Yılmaz, hapishaneden çıkışıyla birlikte hayatının geri kalan bölümünde düşüncelerinin nasıl şekillendiği hakkında bilgiler verir. Bunun yanı sıra hapishane hayatında yaşadıkları hakkında genel değerlendirmelerde bulunur. Bu değerlendirmeler arasında Yılmaz dikkat çeken bir ifadeyle şu tespitte bulunur: "Öyle ki bugün bile Türkiye'de birçok yüzleşme konusu tartışılırken, halen daha 90'lı yıllarda sol örgütlerin yapmış olduğu iç infazlar konuşulmamaktadır. Sol içi şiddet denilince ya SSCB'de Stalin dönemini ya da Çin'de Mao'yu konuşmayı tercih etmektedirler" (s.163). Bu tespitler, Türkiye'de solun kendi içinde çözüme kavuşturamadığı ve kimseler tarafından gündeme getirilemeyen önemli meseleleri açığa çıkarmaktadır. Fakat bu yaşananların konuşulmak istenmemesi Yılmaz'a göre, "şimdi sırası mı, devletin işine yarar" tepkisi eleştirinin sol saatinin hiç gelmeyeceğini göstermektedir (s.164). Tüm bu olumsuzluklara rağmen, Yılmaz'ın PKK ve radikal sol örgütlerin adeta gerçek yüzlerini ortaya çıkardığı bu kitabı, bu konuların ciddi takipçisi olan kişiler için oldukça yeterli bir kaynak olduğunu belirtmek gerekir. Bu kitapta anlatılanlardan yola çıkarak sol örgütlerin yapılaşmasında, örgüt üyelerinin kişiliklerinin çeşitli yöntemlerle bastırılarak örgüt merkezlerince baskıcı ve sorgulanamaz kararlar alınması ve hatta infaz kararlarının kolaylıkla alınarak üyeler tarafından anında kabullenilmesi, romantik devrimci "yoldaş"ların ideallerinin pratikte hiçbir karşılığının olmadığını göstermektedir. Öteki kavramına hiçbir şekilde tahammülü olmayan bu örgütlerin kendi üyeleri arasından itaatte bulunmayan kişileri bir çırpıda hain ilan ederek onları infaza sürüklemesi, örgüt içinde sorumsuz ve paranoyak kişilerin sayısını artırarak örgütün öngörülemez bir sistemi oluşturmasına sebep olmaktadır. Bu durumda herhangi bir teorik altyapıyı tesis edemeyecek olan örgütlerin ülkedeki çeşitli sorunları çözmekten ziyade bu sorunları daha da derinleştirdiği söylenebilir. Sonuç olarak Yılmaz'ın bu kitabı yazmaktaki amacı, başta da ifade edildiği gibi PKK ve radikal sol örgütlerin Türkiye'de sol içi şiddet ve örgüt içi infaz kapsamında eleştirisinin yapılmasıdır. Türkiye'de solun bu tutumdan uzak olması ve yaşananları göz ardı ederek bir iç hesaplaşmadan kaçması, uzun vadede benzer sıkıntılarla karşılaşılması ihtimalini güçlendirmektedir. Kitapta anlatılan zamanda ve mekânda yaşananların bir başka zamanda veya bir başka mekânda tekrarlanması ihtimali, solun radikal örgütler bağlamında ilerleme kaydedemediğini ve kendi iç sorunlarıyla başa çıkamadığını göstermektedir. Bir başka ifadeyle, radikal sol örgütlerin Türkiye'de sola dair herhangi bir katkı sağlamaktan uzak olduğu ve onu kriminalize ettiği söylenebilir. Bu sebeple Aytekin Yılmaz'ın söz konusu çabası hem Türkiye'de sol ve sol radikal örgütleri anlamak açısından hem de Türk siyasetindeki dinamikleri kavramak açısından oldukça kıymetlidir.